

Informatīvi skaidrojošais materiāls

Nelaiemes gadījumu risku samazināšana darba vietās jeb Kāpēc darba vietās notiek nelaimes gadījumi?

Katru gadu vairāk nekā tūkstošis nodarbināto Latvijā cieš nelaimes gadījumā darbā, savā darba vietā gūstot savainojumus vai traumas. Lai novērstu gan šos negadījumus, gan neplānotos finansiālos izdevumus, kas rodas, ja nodarbinātais tiek savainots, darba devējam ir nepieciešams iekārtot un uzturēt darba vidi tā, lai tā būtu droša un veselībai nekaitīga. Tajā pašā laikā nepieciešams atcerēties, ka pat situācijās, kad darba devējs ir ievērojis visas darba aizsardzības prasības, riska pakāpi būtiski ietekmē pats nodarbinātais.

Šī informatīvā materiāla mērķis ir vārst darba devēju un nodarbināto uzmanību uz nepieciešamību ievērot darba aizsardzības prasības, tādējādi samazinot notikušo nelaimes gadījumu skaitu Latvijā. Minēto iemeslu dēļ bukletā īpaša uzmanība pievērsta reāliem nelaimes gadījumiem darbā un situācijām, kad mēs visi sakām – paveicās, t.i. bīstamām situācijām, kurās tikai laimīgas nejaušības pēc nebija cietušo.

Kādi ir biežākie nelaimes gadījumu veidi?

Nokrišana no augstuma

Kritieni ir viens no tiem iemesliem, kuru rezultātā rodas traumas. Kritienus no augstuma var iedalīt sekojoši:

- pēc smaguma pakāpes - komplicēta trauma, kuras izraisītie bojājumi apdraud cietušā dzīvību (piemēram, liesas plīsums);
- pēc anatomiskās lokalizācijas - galvas un kakla, mugurkaula un ekstremitāšu, krūškurvja, vēdera un iegurņa orgānu traumas (piemēram, smadzeņu satricinājums, apakšdelma kaulu lūzumi u.c.);
- pēc bojājuma mehānisma - trulās traumas (piemēram, iekšējo orgānu bojājumi bez redzama ārēja ievainojuma).

Nokrītot no augstuma, traumas var būt ļoti dažādas. Piemēram, kritieni uz kājām izraisa papēža kaulu, apakšstilba un augšstilba kaula lūzumus. Krītot no lielāka augstuma, bieži ir mugurkaula skriemeļu kompresijas lūzumi krūšu un jostas daļā. Kritieni uz galvas izraisa kakla skriemeļu bojājumus, kas var komplicēties ar muguras smadzeņu bojājumu. Kritieni uz vēdera izraisa krūškurvja un vēdera iekšējo orgānu bojājumus.

Priekšmetu uzkrīšana

Priekšmetu (piemēram, darba aprīkojuma, materiālu u.c.) uzkrīšana ir bieži novērojams nelaimes gadījumu veids, turklāt priekšmetu uzkrīšanas varianti un līdz ar to arī traumu veidi ir ļoti atšķirīgi. Piemēram, ja darbi tiek veikti vairākos stāvos (būvniecības uzņēmumos), tad priekšmeti var uzkrīst darbiniekam uz galvas. Savukārt, ja priekšmets darbiniekam izšūk no rokām, tad kritiena augstums nav liels un visbiežāk tiek traumētas kāju pēdas, pirksti. Ļoti smagas traumas var iegūt, ja priekšmetu (piemēram, preču) apgāšanās notiek noliktavās, kur priekšmeti tiek sakrauti nestabilās kaudzēs vai sakrauti, pārsniedzot pieļaujamo plauktu svaru.

Savainošanās ar asiem priekšmetiem

Sagriežoties ar nažiem un citiem asiem priekšmetiem, visbiežāk tiek traumēti roku pirksti un plaukostas. Lai gan sākotnēji bieži liekas, ka traumas nav pārāk smagas, tomēr jāatceras, ka sagriešanās parasti nenotiek ar steriliem priekšmetiem, tā rezultātā brūce var tikt inficēta (piemēram, sagriešanās ar nazi, ar kuru iepriekš griezta gaļa). Bieži plauktu un pirkstu savainošana notiek kokapstrādē, ja tiek strādāts ar neatbilstošiem darbgaldiem (piemēram, noņemti aizsargi).

Arvien biežāk dažādu profesiju pārstāvjiem tiek reģistrēti saduršanās gadījumi ar potenciāli inficētiem priekšmetiem (piemēram, šļircēm, kuras iespējams inficētas ar hepatīta B un C vīrusu, HIV/AIDS). Ja agrāk šī problēma visbiežāk tika novērota nodarbinātajiem veselības aprūpē, tad, pieaugot intravenozo narkotiku lietotāju skaitam, inficēties var arī tādi nodarbinātie, kuri saistīti ar atkritumu savākšanu publiskajās vietās (piemēram, publisko ēku apkopēji, sētnieki, degvielas staciju operatori utt.)

Pakļupšana, paslīdēšana un aizķeršanās

Paslīdēšanas, pakļupšanas un aizķeršanās risku nosaka vairāki blakus pastāvoši faktori. Paslīdēšanu veicina uz grīdas esošas vielas, vienalga, vai tās atrodas šķidrā vai cietā agregātstāvoklī. Šīm vielām saskaroties ar apavu zoli, pazūd tiešais kontakts ar grīdas virsmu un cilvēks var zaudēt līdzsvaru, paslīdēt un nokrist, gūstot savainojumu.

Nodarbināto pakļupšanu un aizķeršanos visbiežāk izraisa pārvietošanās virsmas nelīdzenais segums: pakāpieni, ar dažādām lietām pārblīvētas ejas vai vienkārši uz grīdas novietoti priekšmeti, kas nav labi redzami un pamanāmi. Kā piemēru var minēt elektrokabeļus, kas bieži vien stiepjas pa grīdu, bet nav piestiprināti pie tās. Turklāt pakļupšana, paslīdēšana un aizķeršanās var būt tikai pirmais ķēdes posms, kas tālāk izraisa citus nelaiemes gadījumu veidus. Piemēram, paslīdot virtuvē, iespējams ar roku nejauši pieskarties karstajām virsmām un iegūt apdegumus, bet būvobjektā pēc aizķeršanās iespējams nokrist no vairāku metru augstuma.

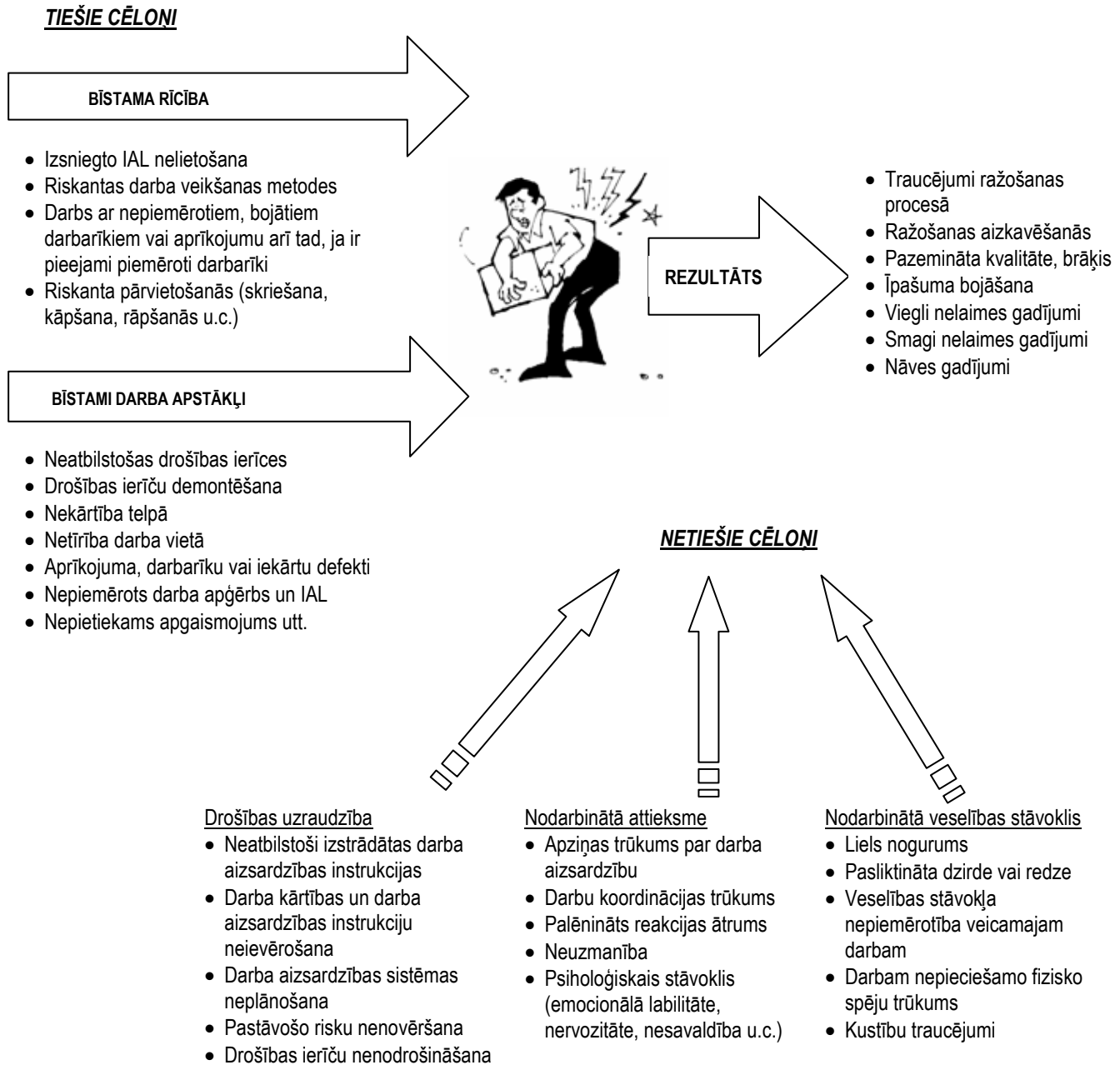
Kādi ir svarīgākie nelaiemes gadījumu cēloņi?

Gan darba devējiem, gan nodarbinātajiem ir jāatceras, ka gandrīz vienmēr nelaiemes gadījumu cēloņi ir atrodami darba vietās. Retos gadījumos nelaiemes gadījumus darbā izraisa ar darbu nesaistīti faktori, kurus tieši nevar ietekmēt ne darba devēji, ne paši darbu veicēji. Pie šādiem gadījumiem minami sekojoši piemēri – pastniece, kas piegādā presi un vēstules, paslīdēja uz apledojušas, nenotīrītas un ar smiltīm nenokaisītas ielas, vai elektromontieris, kuram iekoda suns, kas privātmājā nebija piesiets. Tomēr visbiežāk nelaiemes gadījuma cēloņus iespējams noskaidrot, veicot nelaiemes gadījumu izmeklēšanu.

Nelaiemes gadījumu cēloņus var iedalīt divās grupās – tiešie jeb izraisošie cēloņi un netiešie jeb veicinošie cēloņi (faktori) (sīkāk skatīt shēmu). Pie tiešajiem cēloņiem tiek pieskaitīta bīstama darba vide un nodarbinātā pieļautās kļūdas, bet pie veicinošajiem faktoriem – nepietiekama darba vides iekšējā uzraudzība, kā arī darbinieka attieksme pret darba aizsardzības jautājumiem un veselības stāvoklis.

Cilvēciskais faktors bieži tiek minēts kā svarīgākais nelaiemes gadījumu cēlonis, bet patiesībā šīs kļūdas atspoguļo dziļākas darba aizsardzības sistēmas problēmas, jo tās veidojas, pieņemot nepareizos vai nepiemērotos lēmumus. Turklāt katram no lēmumiem iespējami vairāki cēloņi. Tas ir – izmeklējot nelaiemes gadījumus, ir nepieņemami aprobežoties ar to, ka tiek noskaidrots, ka nodarbinātais neievēroja darba aizsardzības instrukcijās noteiktās prasības. Svarīgākais ir noskaidrot, kāpēc šīs prasības netika ievērotas, jo tikai tad var novērst patieso situācijas cēloni. Piemēram, ja tiek noskaidrots, ka nodarbinātajam bija izsniegti aizsargcimdi un darba aizsardzības instrukcijā bija minēta prasība lietot cimdus, tomēr cilvēks, kas veica šo darbu, cimdus nelietoja. Formāli – nelaiemes gadījuma cēlonis ir darba aizsardzības instrukcijā noteiktās prasības neievērošana, bet patiesībā ir jānoskaidro, kāpēc tie cimdi netika uzvilkti (piemēram, cimdu izmērs nebija piemērots nodarbinātā plaukstu izmēram – pārāk lieli / mazi, cimdu materiāls nebija piemērots veicamajam darbam – pārāk plāni / biezi, cimdi bija saplīsuši, bet darba devējs bija noteicis izsniedzamo individuālo aizsardzības līdzekļu noteiktas normas, cimdi bija izmirkuši un bija nodrošināts tikai viens cimdu pāris, nodarbinātā vienaldzīgā attieksme pret noteiktajām prasībām utt.). Šī cēloņa noskaidrošanu sauc par problēmas “saknes” atrašanu un veiksmīgi šo “sakni” novēršot, iespējams nākotnē izvairīties no citiem nelaiemes gadījumiem.

NELAIMES GADĪJUMU DARBĀ ATTĪSTĪBAS SHĒMA

TIEŠIE CĒĻI BĪSTAMA RĪCĪBA

❑ **Izsniegto individuālo aizsardzības līdzekļu (IAL) nelietošana**

Lai pēc klienta sūdzības veiktu antenas pārbaudi, darbinieks, nelietojot izsniegtās drošības sistēmas kritiena apturēšanai, uzkāpa uz slapja jumta. Paslīdot viņš nokrita no 7 m augstuma, kā rezultātā guva smadzeņu satricinājumu un slēgtus lūzumus. Pēc nelaiemes gadījuma viņš darbā vairs neatgriezās, jo obligātajā veselības pārbaudē ārsti aizliedza strādāt augstumā, tāpēc augsti kvalificētam darbiniekam nācās mainīt darbu.

❑ **Riskantas darba veikšanas metodes**

A.J. , pavāre, gatavoja cepeti, izmantojot elektrisko krāsni. Pēc cepeša izņemšanas no krāsns, viņa uzreiz neaizvēra krāsns durvis. To nepamanīja I.K., pavāres palīdzē, kas nesa tīros šķīvļus gar krāsni. Pieskaroties ar labo kāju, viņa to smagi apdedzināja un darbā atgriezās pēc vairākām nedēļām.

❑ **Darbs ar nepiemērotiem, bojātiem darbarīkiem vai aprīkojumu arī tad, ja ir pieejami piemēroti darbarīki**

Veicot preču izvietošanas darbus noliktavā, noliktavas darbiniekam bija nepieciešams pakāpties, lai uz plauktiem 2,5 metru augstumā novietotu iepakojumu ar čipsu pakām. Lai arī noliktavā bija pieejamas pārvietojamās kāpnes, tomēr darbinieks izvēlējās pakāpties uz tuvumā esošās tukšas alus pudeļu kastes. Tā kā čipsu paku iepakojums bija liels un neērti satverams, un darbiniekam nācās rokas pacelt virs galvas, viņš zaudēja līdzsvaru un nokrita. Kritot viņš atsita galvu pret plastmasas kastī un pārsita pieri. Rezultātā slimnīcā viņam uzlika trīs šuves, kā arī konstatēja vieglu smadzeņu satricinājumu un vairākus sasitumus.

❑ **Riskanta pārvietošanās (skriešana, kāpšana, rāpšanās pāri šķēršļiem u.c.)**

19 gadus vecs jauniešs, strādājot uz stacionārām kāpnēm, krāsoja noliktavas fasādi 2.stāva augstumā. Pēc darba pabeigšanas viņš kāpa lejā un no pēdējiem 4 pakāpieniem nolēma nolekt. Viņš piezemējās uz nestabilas virsmas (uz akmens) un salauza potīti. Nākamajā dienā viņam tika veikta sarežģīta operācija, kā rezultātā viņa kāja bija ieģipsēta ilgāk par 2 mēnešiem.

BĪSTAMI DARBA APSTĀKĻI

❑ **Neatbilstošas drošības ierīces**

Pašnodarbināts apmetējs vienotās ar mājas īpašnieku par privātmājas ārējo sienu apdares veikšanu. Lai taupītu līdzekļus, viņš pats izveidoja saskatnes, kuru stabilitāte un drošība netika pārbaudīta. Pēc vairāku dienu darba, kārtējo reizi uzkāpjot uz saskatnēm, vīrietis nokrita un salauza abas kājas. Slimošanas laikā cietušajam nebija nekādu ienākumu, jo viņš pats sevi nebija apdrošinājis pret nelaiemes gadījumiem darbā un arodslimībām.

❑ **Drošības ierīču demontēšana**

Kokapstrādes uzņēmumā, veicot zāģa apkopi, iekārtai tika noņemts aizsargs, kas nosedz zāģa griezējripi. Pēc apkopes aizsargs atpakaļ netika uzlikts, kā rezultātā darbgalda operators nozāģēja sev 1 pirkstu. Tika veikta gara mikroķirurģiska operācija, kā rezultātā pirksts tika saglabāts, tomēr tā funkcionalitāte pilnībā neatjaunojās arī pēc ilgstošas rehabilitācijas.

- ❑ **Nekārtība telpā** (materiāli uz grīdas, aizkrautas ejas, slidenas grīdas, bojāts grīdas segums, uz grīdas atstāti vadi un kabeli, nevienādi grīdas augstumi/līmeņi u.c.)

Pēc ilgstoša lietus uz lielas biroju ēkas trepēm bija sakrājušies ar apaviem sanesti dubļi. Kāds neveiksmīgs nodarbinātais pēc pusdienu pārtraukuma atgriezās darba vietā un pie ieejas durvīm paslīdēja un nokrita. Viņš tika nogādāts slimnīcā ar vairāku muguras skriemeļu lūzumu, kas prasīja ilgstošu ārstēšanos. Pilnībā darbinieks savas darbaspējas vairs neatguva.

❑ **Netīrība darba vietās**

Kafejnīcas virtuvē pie elektriskās plīts regulāri netika notīrīti eļļas pleķi. Tie tur bija krājušies jau vairākas nedēļas. Gatavojot pasūtīto maltīti, netīrumi pēkšņi un strauji uzliesmoja, apdedzinot pavāra labās rokas apakšdelmu un plaukstu, tāpēc darbiniekam nācās ilgstoši ārstēties Apdegumu centrā.

❑ **Aprīkojuma, darbarīku vai iekārtu defekti**

Remontdarbnīcā stacionārai slīpmašīnai bija sasists aizsargstikls, kā rezultātā jau vairākus mēnešus neviens darbinieks aizsargstiklu nelietoja, par to liecināja uzkrājušies putekļi. J.B., pieejot uz īsu brīdi pie slīpmašīnas, lai noslīpētu metāla plāksnei malu, nelietoja arī aizsargbrilles. Rezultātā karsti abrazīvā materiāla gabaliņi nokļuva darbinieka kreisajā acī, smagi to traumējot. Ārstiem pilnībā redzi atjaunot neizdevās.

❑ **Nepiemērots darba apģērbs un individuālie aizsardzības līdzekļi (IAL)**

Strādājot ar pārāk liela izmēra darba cimdiem pie preskartona griešanas mašīnas tipogrāfijā, darbinieces cimds tika ievilkts zem padeves ruļļiem. Lai arī ar avārijas apstādīšanas pogas palīdzību iekārta tika apturēta, tomēr strādniecei smagi traumēja trīs labās rokas pirkstus.

❑ **Nepietiekams apgaismojums**

Ietve no ēkas izejas līdz autostāvvietai nebija pietiekami labi apgaismota, tāpēc darbinieks, kas naktī izvadāja preces uz veikaliem, nepamanīja, ka ir nokāpis no ietves. Neveiksmīgi, ka tieši tajā vietā gar ietvi bija palikuši veci dēļi. Aizķeroties aiz viena no dēļiem, viņš ar kreiso pēdu uzkāpa uz cita dēļa un ar naglu caurdūra apavus un kāju. Kāja sastrutoja, tādēļ bija nepieciešama operācija un ilgstoša rehabilitācija pirms vīrietis atgriezās darbā.

NETIEŠIE CĒLOŅI DROŠĪBAS UZRAUDZĪBA

❑ Neatbilstoši izstrādātas darba aizsardzības instrukcijas vai darba aizsardzības instrukciju trūkumi

Autovadītājs P.D., pildot degvielu kannā, kas atradās automašīnas bagāžniekā, guva sejas un roku apdegumus, jo degviela uzliesmoja. Darba aizsardzības instrukcijā autovadītājam nebija noteiktas prasības attiecībā uz degvielas uzpildīšanas drošiem darba paņēmieniem.

❑ Iekšējās kārtības un darba aizsardzības instrukciju neievērošana

Neskatoties uz to, ka darba aizsardzības instrukcijā, darba devējs bija noteicis, ka ekskavatoru aizliegts izmantot cilvēku pacelšanai, A.J. un B.H. vienojās, ka dzelzceļa vagonš tiks izkrauts, izmantojot neatļauto metodi. A.J., strādājot ekskavatora kausā, zaudēja līdzsvaru un nokrita no vairāku metru augstuma un tika aprakts zem šķembām. Darbinieks guva vairākus kaulu lūzumus un iekšējo orgānu bojājumus.

❑ Darba aizsardzības sistēmas neplānošana

Automehāniķis A.Z. pēc alkohola lietošanas iepriekšējā vakarā, darba vietā sajuta slāpes. Ieraugot darba vietā kolēģu atstātu pudeli ar sulu, viņš to iedzēra. Rezultātā automehāniķis nokļuva reanimācijā, jo bija saindējies ar bromu šķīdumu. Izmeklējot notikušo nelaiemes gadījumu, tika secināts, ka uzņēmumā nav izstrādāti ne darba kārtības noteikumi, ne darba aizsardzības instrukcijas, kurās būtu noteiktas prasības par alkohola nelietošanu darba vietā, kā arī prasības attiecībā uz ķīmisko vielu lietošanu un uzglabāšanu. Uzņēmumā nebija arī nekas dzirdēts par darba vides riska novērtēšanu un ķīmisko vielu maisījumu drošības datu lapu nepieciešamību.

❑ Pastāvošo darba vides risku nenovēršana

Mehāniskajās darbnīcās no noliktavas tika atvestas rezerves daļas, ko mehāniķis izvietoja tām paredzētajās vietās. Nesot vienu no kastēm, viņš aizķērās aiz elektrības vadiem. Tie atradās uz grīdas jau vairākus gadus, jo vienīgā vieta, kur pieslēgt ikdienā izmantojamo stacionāro slīpmašīnu strāvas padevei, atradās pretējā telpas pusē. Visu šos gadus vadi netika piestiprināti pie grīdas, nousegti, kā arī netika izmainīta elektroinstalācija tā, lai novērstu pakļūšanas risku. Negadījuma rezultātā vīrietis salauza roku un tika nogādāts slimnīcā.

❑ **Drošības ierīču nenodrošināšana**

Autoservisā tika uzstādīti uz augšu bīdāmi garāžas vārti. Vārtu izplatītāji piedāvāja uzstādīt arī pretnokrišanas drošinātājus, ja gadījumā notiktu kļūme vārtu darbības mehānismā, taču servisa īpašnieki atteicās no šādas drošības sistēmas. Kārtējā vārtu atvēršanas reizē vārtiem nenostādāja fiksējošais mehānisms, kas bija nolietojies, jo regulāri netika pārbaudīts, kā noteikts ražotāja sastādītajā instrukcijā, un vārti uzgāzās virsū nodarbinātajam, kas guva ļoti smagu galvas un muguras traumu.

NODARBINĀTĀ ATTIEKSME

Risks ciest nelaimes gadījumos un iegūt savainojumus ir atkarīgs arī no cilvēka paradumiem un ikdienas darba gaitām. Katram darbiniekam savs darbs jāorganizē tā, lai tas būtu drošs un veselībai nekaitīgs. Vairumā gadījumu nelaimes gadījumi notiek brīžos, kad darbinieki neievēro drošības prasības - neuzmanīgi pārvietojas pa darba telpu, stumj pārkrautus ratiņus, vienatnē pārnēsā pārlietu lielus priekšmetus, vai ir novērsušies no tiešajiem darba pienākumiem, vienlaicīgi darot kaut ko citu.

❑ **Apziņas trūkums par darba aizsardzību**

Būvobjektā, veicot ventilācijas montēšanas darbus uz elektriskās šķērveida paceļamās platformas pie pašiem griestiem, nodarbinātais regulāri nelietoja viņam izsniegto ķiveri, uzskatot, ka, atrodoties tādā augstumā, nekas nevar uz galvas uzgāzties. Darba procesā, kad ventilācijas montēšana notika metāla sijas tiešā tuvumā, nodarbinātais noliecās pēc rokas instrumenta un, ceļoties augšā, nepamanīja metāla sijas blakus esamību, kā rezultātā atsita galvu pret šo siju. Cietušo nogādāja uz slimnīcu, kur viņam uzlika septiņas šuves.

❑ **Darbu koordinācijas trūkums**

Lai pievestu būvmateriālus celtniecības objektam, būvlaukumā iebrauca smagā mašīna, kuru šoferis novietoja tā, lai būtu ērti izkraut. Novietotā mašīna aizšķērsoja gājēju ceļu, kā rezultātā citiem darbiniekiem, lai apietu mašīnu, nācās pārvietoties tieši gar sastatnēm, kamēr citi tā paša uzņēmuma darbinieki lika ēkas siltumizolāciju. No nelaimes gadījuma vienu darbinieku izglāba uzliktā aizsargķivere - no otrā stāva krita skrūve un trāpīja pa darbinieka aizsargķiveri.

❑ **Palēnināts reakcijas ātrums**

Skolā, saimniecības kabinetā pēc darba beigām aizmirstot atvienot no strāvas elektrisko sildītāju, vada elektroizolācijas bojājuma dēļ izcēlās ugunsgrēks. Telpas bija aprīkotas ar dūmu detektoriem, kas savienoti ar centrālo ugunsdzēsības kontrolpaneli dežuranta kabinetā. Gaismas diode uz paneļa ziņoja par izcēlušos ugunsgrēku telpā, taču dežurants, 72 gadus vecs vīrietis, nepievērsa uzmanību izmaiņām uz kontrolpaneļa. Ziņojums par ugunsgrēku tika pamanīts pēc vairākām minūtēm. Nekavējoties tika izsaukti ugunsdzēsēji, kas operatīvi ieradās un neitralizēja uguns tālāku izplatību, taču pat šajā gadījumā, nodarītais kaitējums varēja būt mazāks, dežurantam jau sākumā pamanot uguns izcelšanos.

❑ **Neuzmanība**

Pārdošanas pārstāve pēc sarunas ar klientu viņa birojā, devās ārā no ēkas, vienlaicīgi runājot pa mobilo telefonu. Novēršot uzmanību no kāpnēm, viņa nepamanīja pirmo pakāpienu un pakrita. Rezultātā viņa izmežģīja potīti un vairākas nedēļas nevarēja veikt savus darba pienākumus.

❑ **Darbinieka psiholoģiskais stāvoklis (pēkšņas garastāvokļa maiņas, nervozitāte, nesavaldība u.c.)**

Divi darbinieki sastrīdējās savā starpā par to, kurš vainīgs pie sametinātās šuves sliktās kvalitātes un kuram jāpārmetina attiecīgā šuve. Sarunas gaitā izraisījās kaitiņš. Viens no metinātājiem pagrūda otru darbinieku, tādējādi izraisot viņa nokrišanu. Kritiena brīdī darbinieks sasīta galvu un ieguva smagu smadzeņu satricinājumu un periodiskas galvassāpes vairāku gadu garumā.

NODARBINĀTĀ VESELĪBAS STĀVOKLIS

1. Liels nogurums

Divi draugi no Latvijas reģiona jau vairākus mēnešus strādāja Pierīgas privātmājā, veicot ēkas apdares iekšdarbus. Lai samazinātu izdevumus, viņi dzīvoja turpat jaunbūvē un strādāja vismaz 6 dienas nedēļā pa 12 stundām. Kādā sestdienas pēcpusdienā viņi devās ar automašīnu atpakaļ uz mājām. Pēc 2 stundu brauciena, šoferis pie stūres iemīga, automašīna iebrauca pretējā braukšanas joslā un sadūrās ar pretim braucošo mašīnu. Abi mašīnā esošie vīrieši gāja bojā, smagi cieta arī pretim braucošās mašīnas šoferis.

2. Pasliktināta dzirde vai redze

Daudzus gadus strādājot kokapstrādes uzņēmumā bez dzirdes aizsardzības līdzekļiem, U.S. bija būtiski pasliktinājies dzirde. Turpinot strādāt trokšņainā vidē, darbinieks nepamanīja autoiekrāvēja kustību starp kokmateriālu krautnēm. Brīdī, kad autoiekrāvēja vadītājs pamanīja priekšā savu kolēģi, viņš strauji bremzēja. Tā rezultātā no autoiekrāvēja "ragiem" nokrita dēļi un uzkrīta virsū gājējam, kurš guva smagus iekšējo orgānu bojājumus.

3. Veselības stāvokļa nepiemērotība veicamajam darbam

Metāllūžņu savākšanas laukumā uzstādītā kravas celtņa operators pēkšņi celtņa kabīnē zaudēja samaņu un uzkrīta uz magnēta atlaišanas pogas. Rezultātā krītošie metāllūžņi savainoja palīgstrādnieku, kas tīrīja laukumu. Veicot nelaiemes gadījumu izmeklēšanu, tika secināts, ka celtņa operators nebija nosūtīts uz obligāto veselības pārbaudi, lai pārliecinātos, ka viņa veselības stāvoklis atbilst veicamajam darbam - pacelšanas ierīču apkalpošanai. Pieprasot izziņu no ģimenes ārsta, noskaidrojās, ka darbinieks jau 7 gadus slimo ar epilepsiju.

4. Darbam nepieciešamo fizisko spēju trūkums

Darbinieces, kas tika pieņemta darbā lielveikalā, pienākumos ietilpa arī preču izkārtošana plauktos. Lai gan darbinieki bija nodrošināti ar preču pārvietošanas ratiņiem, tomēr liekot preču iepakojumus uz ratiņiem, viņa sajuta pēkšņas, asas sāpes mugurā jostas daļā. Vēršoties pie ārsta, tika noskaidrots, ka sāpju cēlonis ir mugurkaula diska trūce, kura radusies, paceļot pārāk lielus smagumus. Izmeklējot negadījuma cēloņus, tika secināts, ka darbiniece, kas iepriekš veica minētos pienākumus, brīvajā laikā bieži nodarbojās ar fiziskajām aktivitātēm, tāpēc viņas fiziskā piemērotība darbam bija labāka nekā jaunajai darbiniecei, kura darba vietā ieguva smagus veselības traucējumus.

5. Kustību traucējumi

Vīrietis ar 47 gadu darba stāžu celtniecībā (dažādu palīgdarbu veikšanā) sūdzējās par sāpēm labajā gūžas locītavā, kas ierobežoja locītavas kustību apjomu. Lai gan sāpes pastiprinājās, darbinieks turpināja strādāt līdz kādā dienā, kāpjot pāri būvlaukumā esošajai peļķei, viņš nespēja veikt tik platu soli, lai pārkāptu sausā vietā, kā to izdarīja pārējie darbinieki. Rezultātā viņš iekāpa peļķē, kura bija izveidojusies bedres dēļ, traumēja potīti un ceļa locītavu. Darbā vīrietis vairs neatgriezās, jo nebija piemērots fiziska darba veikšanā, tāpēc viņa ienākumus sastādīja pensija, kas tika aprēķināta no minimālās algas.

Kādas ir nelaiemes gadījumu novēršanas metodes?

Lai gan bieži nelaiemes gadījumus darbā uztver kā neveiksmi, bet par cietušo bieži saka "nepaveicās", tomēr patiesībā nelaiemes gadījumi darbā ir vairāku savstarpēji nesaistītu notikumu ķēde. Turklāt, vēlāk, veicot izmeklēšanu, izrādās, ka izslēdzot tikai vienu cēloni vai veicinošo faktoru, nelaiemes gadījumu būtu bijis iespējams novērst. To sauc par "domino" teoriju – izņemi vienu domino kauliņu no kauliņu rindas, rinda aiz tukšās vietas tālāk nekritis jeb, izslēdzot vienu cēloni vai veicinošo faktoru, nelaiemes gadījums darbā nenotiktu.

Piemērs

Vasarā divi SIA "Mūrnieks" darbinieki A.S., 43 gadus vecs vīrietis, kopā ar N.B., 36 gadu vecu vīrieti, mūrēja privātmājas 2.stāva sienu. Karsto laika apstākļu dēļ A.S. nelietoja darba apģērbu, apavus un individuālos aizsardzības līdzekļus. Aizķeroties aiz darba vietā novietotajiem palīgmateriāliem, A.S. zaudēja līdzsvaru un viņam no rokām izkrita ķieģelis, kas uzkrīta uz labās kājas, traumējot kājas pirkstus. Ar kaulu lūzumiem, viņš tika nogādāts tuvākajā traumpunktā.

Iespējamie cēloņi un veicinošie faktori	Kas notiktu, ja attiecīgais faktors būtu izslēgts
Nesakārtota darba vide (nepareizi izvietoti palīgmateriāli)	Darba vieta būtu kārtībā un A.S. neaizķertos
Darba devēja nodrošinātais darba apģērbs un apavi, kas nebija piemēroti laika apstākļiem	A.S. valkātu laika apstākļiem piemērotus apavus, kuriem būtu triecienizturīgi purngali un kājai uzkrītušais ķieģelis netraumētu pirkstus
Karsts laiks	Karsto laiku darba devējam ietekmēt nav iespējams, tāpēc ļoti būtiski ir nodrošināt ar laika apstākļiem piemērotiem apaviem un darba cimdium – ja tie būtu nodrošināti un A.S. tos lietoju, kājai uzkrītušais ķieģelis netraumētu pirkstus
Darba cimdu nelietošana	Zaudējot līdzsvaru, iespējams, A.S. ķieģeli noturētu rokās, jo cimdi nodrošina labāku satveri ar pārvietojamu priekšmetu
Nodarbinātā nievājošā attieksme pret darba aizsardzības instrukcijās noteiktajām prasībām (attiecināma uz darba vietas kārtību un individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu)	1. A.S. valkātu izsniegtos apavus, kuriem būtu triecienizturīgi purngali un, kājai uzkrītušais ķieģelis, netraumētu pirkstus; 2. A.S. būtu sakārtojies savu darba vietu un neaizķertos

Kas un ko dara, lai novērstu nelaiemes gadījumus darbā?

Lai novērstu nelaiemes gadījumus darbā, aktivitātes ir jāveic katram darbiniekam – no uzņēmuma vadītāja līdz katram nodarbinātajam. Atšķirīgi ir veicamie darbi – par drošu darba vietu izveidošanu ir atbildīgs darba devējs, par darbinieku apmācību – viņu tiešie vadītāji, bet noteikto darba aizsardzības prasību, tīrības un kārtības ievērošanu darba vietās – paši nodarbinātie.

Drošu darba vietu izveidošana

Lai izveidotu drošas darba vietas, īpaša uzmanība jāpievērš darbu plānošanai, iepriekš pārdomājot, kurš, ko, kad un kā darīs.

Piemēri, kā precīza darbu organizācija var uzlabot drošu darbu veikšanu:

plānot darbam nepieciešamo materiālu piegādi darba vietā tādos apjomos, lai tie netraucētu darba procesu un netraucētu brīvi pārvietoties;

1. plānot darba gaitu tā, lai būtu iespējams darba vietā visu laiku uzturēt tīrību un kārtību;
2. savlaicīgi savākt darba vietā atrodošos atkritumus vai nevajadzīgās lietas un novietot tās paredzētajās vietās;
3. darbam nepieciešamos materiālus novietot pēc iespējas tuvāk darba vietai tā, lai darba procesā tie nebūtu jāpārvieto lielākos attālumos;
4. izveidot pārvietošanās ceļus ar stabilu virsmu (piemēram, izlīdzināt grīdas virsmu, ja tā ir grumbuļaina, nelīdzena; dubļainas vietas noklāt ar akmeņu kārtu; apledojošu virsmu nokaisīt ar smiltīm);

Nelaiemes gadījumu risku samazināšana darba vietās

5. telpas elektroinstalācijas kabeļus censties izvietot zem pārvietošanās virsmas vai speciālos kabeļu tuneļos;
6. noteikt kārtību, kā uzņēmuma apmeklētāji var droši apmeklēt uzņēmumu u.c.

Uzraudzība

Iekārtojot darba vietu atbilstoši darba aizsardzības prasībām, darbs pie tā vēl nebeidzas, jo ir nepieciešama regulāra darba vietas uzraudzība, sekojot, vai darba vietā netiek pamanīti kādi citi iepriekš neidentificēti, bet pastāvoši riski, kā arī pievēršot uzmanību tam, kā darbinieki ievēro noteiktās prasības. Tomēr pirms darba devējs organizē darba vietu apsekošanu, uzņēmumā ir jābūt noteiktām atbildībām par ikdienas darba aizsardzības pasākumu īstenošanu, it īpaši, ja uzņēmumā strādā arī apakšuzņēmēji. Nepieciešams noteikt atbildīgos par tādiem pienākumiem kā nodarbināto apmācība, instruēšana par darba aizsardzības un ugunsdrošības jautājumiem, regulāra darba aprīkojuma pārbaude, individuālo aizsardzības līdzekļu iegāde un to novērtēšana u.c.

Īpaši svarīga ir regulāra darba vietu apsekošana, turklāt svarīgi, lai to veiktu speciālists ar pietiekamām zināšanām darba aizsardzībā un pieredzi. Regularitāte ir tieši atkarīga no uzņēmuma darbības specifikas – ir uzņēmumi, kuros darba apstākļi strauji mainās, tādēļ apsekošana nepieciešama katru dienu. Ir uzņēmumi, kuros reizi mēnesī tiek organizētas īpašas Darba aizsardzības dienas, kuru laikā tiek veikta visu darba vietu pārbaude. Svarīgi, lai problēmas, kas identificētas apsekošanas laikā, tiktu novērstas – vienkāršākās un bīstamākās nekavējoties, bet sarežģītākās un laikietilpīgākās, iekļaujot veicamo pasākumu plānā.

Apsekošanas laikā pastiprināta uzmanība jāpievērš:

- darba vietā esošajai kārtībai un tīrībai;
- kārtībai pārvietošanās ceļos;
- ugunsdzēsības līdzekļu pieejamībai;
- individuālo aizsardzības līdzekļu un darba apģērba stāvoklim un to lietošanai;
- darba aprīkojuma drošības ierīču esamībai, tehniskajam stāvoklim un to lietošanai;
- apgaismojuma stāvoklim (piemēram, izdegušām spuldzēm);
- drošu darba metožu lietošanai u.c.

Apsekošanas laikā tiks novēroti gan pozitīvi piemēri, gan negatīvi piemēri un abos gadījumos nodarbinātajiem ir jāsaņem informācija par novēroto. Svarīgi ir ne tikai sodīt darba aizsardzības prasību pārkāpējus un novērst problēmu, bet arī nodarbinātajiem, kas izmantojuši drošas darba metodes, izteikt atzinību.

Apmācība un izglītošana

Lai būtu iespējams izvairīties no nelaiemes gadījumiem, nodarbinātos nepieciešams izglītēt par darba aizsardzības jautājumiem, īpašu uzmanību pievēršot:

1. instruēšanai par pareizām un drošām darba veikšanas metodēm;
2. iepazīstināšanai ar darba vietā pastāvošajiem riska faktoriem un to novēršanas pasākumiem;
3. izglītošanai par nepieciešamību lietot individuālos aizsardzības līdzekļus (piemēram, cik svarīgi lietot apavus ar neslīdošu zoli vietās, kur iespējams pastiprināts paslīdēšanas risks).

Ar apmācību var saprast arī vienkāršus padomus nevis apmācību daudzu dienu garumā vai desmitiem lapu garas instrukcijas ar sarežģītiem teikumiem un tehniskiem terminiem. Svarīgākais ir likt darbiniekiem saprast, ka viņi ir līdzatbildīgi par drošas un veselībai nekaitīgas darba vietas izveidošanu un uzturēšanu!

Piemēri

** Lai karstais tvaiks neapdedzinātu rokas vai seju, nodarbinātos, kas strādā virtuvē pie karstiem katliem, jāapmāca, kā pareizi katliem jānoņem vāki.*

** Darbinieki, kas veic grīdas uzkopšanas darbus publiskās telpās un citās vietās, kur uzturas vairāki cilvēki, jāinformē par to, cik svarīgi ir izvietot brīdinošu informāciju vietās, kur grīda pēc tīrīšanas ir mitra un slīdena.*

Veicot nodarbināto apmācību, īpaša uzmanība ir jāpievērš vairākām riska grupām. Pirmkārt, tie ir jaunie un nepieredzējušie darbinieki (gan jaunieši, gan nesen pieņemtie darbinieki, gan tie darbinieki, kam uzticēti papildus pienākumi vai kuri pārcelti citā darbā), kuriem nav liela praktiska pieredze dažādu ar darbu saistītu jautājumu risināšanā. Bieži īpaša pieeja ir nepieciešama cilvēkiem, kuriem ir grūti uztvert un saprast sniegto informāciju dažādu iemeslu dēļ, piemēram, sliktu latviešu valodas zināšanu dēļ, ja nodarbināto dzimtā valoda nav latviešu valoda, bet darba aizsardzības

Nelaiemes gadījumu risku samazināšana darba vietās

instrukcijas ir sastādītas tikai šajā valodā, vai arī cilvēki ar salīdzinoši zemu izglītības līmeni, kas ar grūtībām spēj uztvert rakstītu tekstu.

Darba devējam ļoti svarīgi ir uzturēt kontaktu ar nodarbinātajiem, uzklusot domas par, viņuprāt, bīstamākajiem darba vides riskiem un to novēršanas iespējām, kā arī jau izmantoto darba metožu drošību. Katrs darbinieks vislabāk pārzina savu veicamo darbu, tāpēc var sniegt ļoti vērtīgu informāciju, kā novērst iespējamās nelaiemes gadījumu cēloņus.

Kāpēc jāizmeklē nelaiemes gadījumi darbā?

Pēc būtības darbā notikušie nelaiemes gadījumi ir jāizmeklē, lai:

- noskaidrotu un turpmāk novērstu nelaiemes gadījuma cēloņus;
- būtu iespējams mācīties no pieļautajām kļūdām, jo daļa nelaiemes gadījumu notiek nepareizi pieņemtu lēmumu dēļ;
- noskaidrotu nelaiemes gadījuma apstākļus;
- dokumentāli noformētu notikušo nelaiemes gadījumu un nodrošinātu nodarbinātajiem vai nodarbinātā nāves gadījumā — viņa apgādībā esošajām personām un mantiniekiem iespējas saņemt sociālās garantijas.

Katrs nelaiemes gadījums darbā ir jāizmeklē un no katra nelaiemes gadījuma visiem uzņēmumā nodarbinātajiem ir jāmacās, lai netiktu atkārtotas iepriekšējās kļūdas un neatkārtotos līdzīgas situācijas!

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

DARBA DROŠĪBAS un
VIDES VESELĪBAS INSTITŪTS
RSU aģentūra

NR. 74-2011

PAPILDU INFORMĀCIJA

LATVIJAS DARBA DEVĒJU KONFEDERĀCIJĀ

Baznīcas iela 25-3, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67225162
www.lddk.lv

LATVIJAS BRĪVO ARODBIEDRĪBU SAVIENĪBĀ

Bruņinieku ielā 29/31, Rīgā, LV-1001
Tālrunis 67270351, 67035960
www.lbas.lv

PAULA STRADIŅA KUS ARODA UN RADIĀCIJAS MEDICĪNAS CENTRĀ

Pilsoņu ielā 13, 40. korpusā, Rīgā, LV-1002
Tālrunis 67095323, 67069291
arodcentrs@stradini.lv

VALSTS SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS AĢENTŪRAS (VSAA) VESELĪBAS APRŪPES UN REHABILITĀCIJAS NODAĻĀ

Lāčplēša ielā 70a, Rīgā, LV-1011,
Tālrunis 67013619, fakss 67011814
vai citās Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras nodaļās
www.vsaa.gov.lv

VALSTS DARBA INSPEKCIJĀ

K. Valdemāra ielā 38, k-1, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67186522, 67186523
vai Valsts darba inspekcijas reģionālajās inspekcijās
www.vdi.gov.lv

RSU DARBA DROŠĪBAS UN VIDES VESELĪBAS INSTITŪTĀ

Dzirčiema ielā 16, LV-1007
Tālrunis 67409139
www.rsu.lv/ddvvi

LABKLĀJĪBAS MINISTRIJAS DARBA DEPARTAMENTĀ

Skolas ielā 28, Rīgā, LV-1010
Tālrunis 67021526
www.lm.gov.lv

PAR DARBA AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMIEM – www.osha.lv

LATVIJAS REPUBLIKAS
LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA

VALSTS SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS AĢENTŪRA

VALSTS DARBA INSPEKCIJA

Šis materiāls ir izdots ar Valsts Sociālās apdrošināšanas aģentūras atbalstu kā daļa no Darba aizsardzības preventīvo pasākumu plāna.

Materiālu sagatavoja: Rīgas Stradiņa universitātes Darba drošības un vides veselības institūts, 2011. Bezmaksas izdevums.